

דברי תורה

מאת נ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

שנאמרו בסעודה שלישית פרשת תולדות תשפ"א לפ"ק

יוצא לאור ע"י מכון מעדני מלך וויען - גליון אלף קפ"ט

תורה ועסוק במצודה], וכתוב (שם ה-יא) וכל חפצים לא ישוו בה, דאפילו חפצי שמים לא [דמבטל מצודה ועוסק בתלמוד תורה]. ומשני כאן במצודה שאי אפשר לעשותה על ידי אחרים, כאן במצודה שאפשר לעשותה על ידי אחרים ע"כ. ולכן ביום הזה שעשו לא היה בבית, וגם כאשר הגיע הביתה היה עיף, לא היה מצודה זו יכולה להעשות על ידי אחרים, על כן ויזוד יעקב נזיד.

ואם כי היתה יכולה להעשות על ידי רבקה, מכל מקום באותו יום מת אברהם, והוצרכו להאכיל ליצחק סעודת הבראה, ואיתא בגמרא (מועד קטן כז:): דאבל יום ראשון אסור לאכול לחם משלו אלא מאחרים, על כן אותו היום סידר יעקב תבשילי אביו, אבל בשאר הימים ישב בבית המדרש, דגדול תלמוד תורה יותר מכבוד אב. ואם כן על כרחך מהא דאנו רואין שיעקב עזב את הבית המדרש והתעסק בהנויד, זה לא יתכן אלא כאשר היתה סעודה זו סעודת הבראה, שאז הותר לו לבטל מתורתו לקיום מצודה זו.

ומהיכן למד זאת יעקב גופיה דגדול תלמוד תורה משאר מצות, ויש לומר דלמד זה מיצחק אשר היה בן ארבעים שנה בקחתו את רבקה (כה-ב), ולכאורה הרי בן שמונה עשרה לחופה (אבות ה-כא), ולמה המתין עד ארבעים. אך הרי אמרו (קידושין כט:): ללמוד תורה ולישא אשה, ילמוד תורה ואחר כך ישא אשה ע"כ. הרי דלימוד התורה קודמת לקיום מצודה. וזהו המשך הכתובים, ויהי יצחק בן ארבעים שנה בקחתו את רבקה, ועל כרחך דגדול תלמוד תורה יותר

ויזוד יעקב נזיד ויבא עשו מן השדה והוא עיף (כה-כט). וברש"י אותו היום מת אברהם וכו', ובישל יעקב עדשים להברות את האבל (בבא בתרא טז:): ע"כ. ולכאורה אין שום רמז בקרא על זה, שנוזיד זו היתה לסעודת הבראה. גם להבין למה הזכיר זאת הכתוב שיעקב היה אז המבשל תבשילין בבית אביו. ונראה דהנה עשו היה איש יודע ציד, ויעקב איש תם יושב אהלים, ויאהב יצחק את עשו כי ציד בפיו (כה-כח), וברש"י כתרגומו ארי מצידיה הוה אכיל, והיינו כי עשו לקח על שכמו להאכיל את אביו מזונו, ולכן אהבו, לא כן יעקב איש תם יושב אהלים בבית מדרשו של שם ועבר.

והטעם שלא התעסק יעקב בכיבוד אב, הוא משום דאיתא בגמרא (מגילה טז:): גדול תלמוד תורה יותר מכבוד אב ואם, שכל אותן שנים שהיה יעקב אבינו בבית עבר [כשפירש מאביו ללכת לחרן] לא נענש [עליהן על כבוד אביו, ובשאר כל השנים שנשתהה בבית לבן ובדרך נענש] ע"כ. כן היה יעקב כל ימיו איש תם יושב אהלים, ולא התעסק בכבוד אב ואם, כי תלמוד תורה עולה על כולם, והניח מצודה זו לסדר מאכלי אביו לרבקה אמנו ולאחיו עשו.

אמנם בגמרא (מועד קטן טז:): קא מיבעיא להו, כתיב (משלי ג-טו) יקרה היא מפנינים וכל חפצין לא ישוו בה [שתבטל כל חפצין בשביל שתעסוק בתורה], הא חפצי שמים ישוו בה [כלומר שאם יש לך לעסוק, תבטל תלמוד

ונראה דאין הכי נמי אי הפטור היתה רק מצד סברא זו, אז בלימוד שאינה מביאה לידי מעשה היה חייב לבטל מתורתו, אמנם בהיות שיש לנו לימוד על זה מקרא, ומשם מבואר דבכל אופן גדולה תורה משאר מצות, והיא ממה שאנו רואין שגדולה תורה יותר מכבוד אב ואם, ושם מיירי מתורה שאינה למעשה, ואם כבוד אב שהיא מהחמורה שבחמורות שהוקש כבודם לכבודו, ואף על פי כן תורה עדיפא, מכל שכן שבשאר מצות התורה כן.

וזהו שהשמיענו גדול תלמוד תורה יותר מכבוד אב ואם, דאפילו תורה שאינה מביאה לידי מעשה עדיפא מכבוד אב. ומביא ראייה מיעקב אבינו אשר בהיותו בן ששים שנה עזב בית אביו ללמוד תורה, ואז כבר השיג כל חלקי התורה המביאה לידי מעשה, ועיקר עסקו בתורה היה בשאר חלקי התורה וסודותיה ומעשה מרכבה, ואף על פי כן לא נענש בשנים אלו על כבוד אב ואם. ומשם ילפינן לכל התורה כולה, דגם תלמוד שאינה מביאה לידי מעשה עדיפא מקיום כל המצות, ודלא כהתוספות חיים, כיון דכבוד אב חשובה יותר משאר המצות, ואף על פי כן חזינן ביעקב דגדולה תלמוד תורה ממנה.

*

ואמר הכתוב, ויבא עשו מן השדה והוא עיף. ובגמרא (בבא בתרא טז:) חמש עבירות עבר אותו רשע באותו היום וכו', והרג את הנפש, כתיב הכא עיף, וכתיב התם (ירמיה ד-לא) כי עיפה נפשי להורגים ע"כ. ונרמז בזה גם כן שאותו יום הרג במעשיו את אברהם, כמבואר ברש"י (כה-ל) אותו היום מת אברהם, שלא יראה עשו בן בנו יוצא לתרבות רעה, ואין זו שיבה טובה שהבטיחו הקב"ה, לפיכך קצר הקב"ה ה' שנים משנותיו, שיצחק חי ק"פ שנה וזה קע"ה (ב"ר סג-יב) ע"כ. ואם כן אחר שעבר עשו באותו יום העבירות החמורות, והוא עיף, גרם בזה מיתת אברהם אבינו.

ובזה יתבאר מה שמצינו, ויעתר יצחק לה' לנוכח אשתו כי עקרה היא, ויעתר לו ה', ותהר רבקה אשתו (כה-כא). ובגמרא (יבמות סד.) ויעתר להם מיבעיא להו, אלא שאינו דומה תפלת צדיק בן צדיק לתפלת צדיק בן רשע

מקיום מצות נישואין, ומהאי טעמא היה יעקב איש תם יושב אהלים, ולא ביטל מתורתו לכבוד אב, כי אפשר היה לעשותה על ידי אחרים, שהרי עשו היה ציד בפיו. אך ביום ההוא שנפטר אברהם והוצרכו לסעודת הבראה, ועשו היה עיף בשדה, אז ויזד יעקב נזיד.

*

ולכאורה צריך ביאור למה צריכין קרא מיוחד דגדול תלמוד תורה מכיבוד אב ואם, מהא דלא נענש יעקב על אותן שנים שהיה בבית עבר, הלא כן היא הדין בכל מצות התורה, דתלמוד תורה גדולה מהן, וכמו שאמרו (קידושין מ:) וכבר היה רבי טרפון וזקנים מסובין בעליית בית נתזה בלוד, ונשאלה שאילה זו בפניהם, תלמוד גדול או מעשה גדול, נענה רבי טרפון ואמר מעשה גדול, נענו כולם ואמרו תלמוד גדול שהתלמוד מביא לידי מעשה ע"ש. ודוחק לומר דבגמרא מגילה קאי אליבא דרבי טרפון דמעשה גדול, ומכל מקום נגד כבוד אב תלמוד תורה גדול יותר. ובאמת היא משנה מפורשת, דתלמוד תורה כנגד כולן (פאה א-א). וקרא מפורשת וכל חפצים לא ישוו בה, אפילו חפצי שמים. ואולי יש לומר דכיון דאמרו (שם ל:) דהשוה הכתוב כבוד אב ואם לכבוד המקום ע"ש, אם כן תהא כבוד אב עדיפא משאר מצוה, וגדולה יותר גם מתלמוד תורה, על כן צריכין קרא דגם נגד כבוד אב גדול תלמוד תורה יותר.

ואולי יש לומר על פי מה שכתוב בתוספות חיים על החיי אדם (כלל י" ס"ה) דהא דאין מבטלין תלמוד תורה לשום מצוה, זהו דוקא בלימוד המביא לידי מעשה (והיינו דיני מצות שנוהגין בזמן הזה), אבל בלא זה דינו כשאר מצות ע"ש. והיינו דכיון דתלמוד גדול ממעשה היא רק מסברא בשביל שהתלמוד מביא לידי מעשה, לכן בלימוד כזה שלא שייך טעם זה, אמרינן דמעשה עדיפא. אמנם בשלחן ערוך הרב (הל' תלמוד תורה ד-ג) כתוב, דאפילו עוסק בקדשים וטהרות שאין נוהגין עכשיו במעשה מכל מקום מצות עשה של תלמוד תורה מצד עצמה היא גם כן גדולה משאר מצות ע"כ. ולכאורה מנא לן זה, הלא טעמא דתורה עדיפא ממעשה היא רק בשביל שהתלמוד מביאה לידי מעשה, וזה לא שייך בעוסק בקדשים וטהרות.

וּנְרָאָה כי הצער של האבל על מתו יש בה כמה פנים. יש שמצטער על העדר אהובו, אמנם אנו מאמינים שזהו רק לתקופה קצרה, כי יש השארת הנפש בחיי העולם הבא, אשר כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא (סנהדרין צ.), ושוב נזכה להתראות עוד. ולא עוד אלא שאנו מאמינים בתחיית המתים, ועוד ישוב אל ארץ מולדתו, וכמו שאמר הכתוב (תהלים עב-טז) ויציצו מעיר כעשב הארץ (שם צ). ואם כן ההעדר אינה עולמית, אלא עוד מעט נזכה להגאולה השלימה ואז ישובו לחיות כבראשונה.

וּלְפַעֲמִים הצער היא צער רוחני, שלא זכה הנפטר לתקן את ימיו בתשובה ומעשים טובים כראוי, ובמתים חפשי (תהלים פח-ו), ואין חשבון בשאול שאתה הולך שם. וחבל על שנקטף בעוד שלא הגיע לשלימותו. אבל גם על זה יש נחמה, כי לא ידח ממנו נדח, ובסופו יתגלגל עוד הפעם, וישוב לארץ מולדתו בגלגול לתקן מה שלא השלים עדיין, וזהו בסוד (איוב לג-כט) הן כל אלה יפעל א-ל פעמים ושלש עם גבר (זוה"ק ח"ג קעח:).

וְאִם כן חיי האדם ומיתתו דומה ממש לגלגל, שהאדם נברא מהעפר, והולך ומתעלה משנה לשנה, עד שבאים ימי זקנה, ושוב בא הזמן של ולעפר תשוב (בראשית ג-ט), שמתגלגל חזרה מלמעלה למטה. אבל שוב עולה פעמים ושלש בגלגול, וסובב כמו הגלגל. ובצדיקים עולה שוב מעפרו בתחיית המתים. ועל כן לנחם האבלים מאכילין אותם עדשים, להורות שאבידת המת אינה עולמית, אלא גלגל החזור בעולם, שיחזור אחר זה שוב לעולמו, ובזה ימצא ניחום בכל המצבים שהיה עומד המת.

*

וְיִשׁוּב יש עוד רמז להאבל באכילת עדשים להם פה, דהנה מצינו במיתת נדב ואביהוא, וידום אהרן (ויקרא יג). וכתוב בחתם סופר (שם יז): לבאר, דהנה כתיב באיוב (א-כא) ה' נתן וה' לקח, יהי שם ה' מבורך, בכל זאת לא חטא איוב ולא נתן תפלה לאלקים, דהנה איתא במדרש (ילקוט משלי תתקסד) אשת חיל מי ימצא, אמרו מעשה היה ברבי מאיר שהיה יושב במנחה בשבת ודורש, ומתו שני בניו. מה עשתה אמן, הניחה שניהם על המטה ופירשה סדין עליהם, במוצאי שבת בא רבי מאיר מבית המדרש אמר לה היכן שני בני,

ע"כ. ולכאורה הוי ליה למימר שאינו דומה לתפלת 'צדיקת בת רשע'. וגם להבין למה מנע ה' מהם פרי בטן כל כך, כעשרים שנה אחר נישואם. ובגמרא (שם) מפני שהקב"ה מתאוה לתפלתן של צדיקים ע"ש.

וְיִשׁ לומר עוד בזה, כי גלוי וידוע לפניו ית"ש כי שני לאומים ממעיך יפרדו, ותצא מהם עשו הרשע, אשר יעבור כל עבירות שבתורה, ויהיה לבוז לאבותיו, ויצטרך ה' לקצר עבור זה שנותיו של אברהם שלא יראה בן בנו יוצא לתרבות רעה. ולכן מנע ה' פרי בטן מיצחק שנים רבות, כי עבור כל שנה שיוקדם לידת עשו יתקצר עבור זה שנה משנות אותו צדיק אברהם. ומעתה יש לומר שגם אברהם שהיה נביא ה' השיג זאת שמיצחק ישתלשל זרע עשו, ולא עוד אלא שה' כבר אמר לו כי ביצחק יקרא לך זרע (כא-יב), ואמרו חז"ל (נדרים לא). ביצחק ולא כל יצחק ע"ש. והיינו שיצחק יוליד בן שלא יהיה מוכשר להקרא זרעו. ועל כן היה אברהם עומד ומתפלל שיתאחר לידת רבקה עד סוף ימיו, שלא יראה אותם יוצאים לתרבות רעה, וגם שלא יקצר ה' מימי חייו כדי שתתקיים ברכתו, ואתה תבוא אל אבותיך בשלום תקבר בשיבה טובה (טו-טז). אמנם יצחק ורבקה לא ידעו ולא השיגו זאת, על כן העתירו לה' שיתן להם זרע במוקדם. ונתקבל תפלת יצחק יותר מתפלתו של אברהם, ויעתר 'לו' ה' ולא לתפלת אברהם, ותהר רבקה אשתו, והוא משום שאינו דומה תפלת יצחק צדיק בן צדיק לתפלת אברהם שהוא צדיק בן רשע.

*

וְהִנֵּה יעקב בישל עדשים להברות את האבל. וברש"י ולמה עדשים, שדומות לגלגל, שהאבלות גלגל החזור בעולם. ועוד מה עדשים אין להם פה, כך האבל אין לו פה שאסור לדבר, כדאמרינן (מועד קטן כא): מג' ועד ז' משיב ואינו שואל וכו' (בבא בתרא טז): ע"כ. והנה בגמרא שם מבואר דבאכילת תבשיל זה יש משום ניחום להאבלים, כמו שאמרו שם ועשה יעקב אבינו תבשיל של עדשים לנחם את יצחק אביו ע"ש. ויפלא איך ימצא האבל נחם באכילת העדשים שמזכירין לו שהוא גלגל החזור על באי עולם. ואם כי מאמר העולם היא צרת רבים חצי נחמה, לעומת זה נאמר כי צרת רבים נחמת שוטים, ומהו הנחמה שגם אחרים מתו וימותו.

יעצור כח כאיוב ע"כ. [ומצויין שם כי מאמר זה כתב בזמן שאירע לו מאורע קשה בפטירת אשתו הצ' זצ"ל. וממנה מתגלה קדושתו ועוצם מחשבתו והשקפתו בעידן כזה].

והנה בשעה שאירע אבילות להאדם, ישנם פחותי עם הפותחים את פיהם להתרעם על משפט אלקים. ולעומת זה צדיקים פותחים את פיהם ליתן שבח והודאה על המתנה טובה שניתן להם שנים רבות עד היום הזה. אבל באמת יש להזהר משניהם, כי מי לנו גדול מאהרן שנאמר בו וידום, כי חשש פן יתעורר על הלקיחה, ולא יעצור כח כאיוב. על כן נותנין בסעודת ההבראה לאבלים עדשים שאין להם פה, להורות כי על שפם יעטה, ולא יפתח פיו לא להתרעם ולא להודות ולברך.

אמנם עשו אמר ליעקב, כי באבלותו של יצחק אין צריכין להברות אותו בעדשים, כי להורות שהמיתה לגלגל החזור בעולם, ועוד יתגלגל לתקן מה שלא השלים, זה לא שייך באותו זקן אברהם, אשר אברהם זקן בא בימים, שהשלים כל ימיו לטובה. ואי להורות על תחיית המתים, הרי עשו כפר בתחיית המתים (בבא בתרא טו:). ואי מטעם שעדשים אין להם פה, כי יש לאבל לעצור דיבורי פיו, גם זה לא שייך בצדיק כמו יצחק, שמלבד שלא יתרעם על פטירתו, אלא יתן הודאה על המתנה טובה שזכה להיות במחיצתו של אותו צדיק אברהם ע"ה שנה, ובודאי שמדריגתו של יצחק עולה כמדריגתו של איוב שאמר ה' נתן וה' לקח, יהי שם ה' מבורך על הנתנה הראשונה, ולא חטא ולא נתן תפלה לאלקים. ואם כן הנזיד העומדת מוכן להברות את יצחק הוא שלא לצורך, ואדרבה לפחיתות יחשב, לגנות את יצחק שהוא צריך זכרון להנהגתו מהעדשים. ולכן הלעיטני נא מן האדום האדום זו, כי ליצחק אין בו צורך, ואני עיף ויגע להחיות בהם את נפשי.

אמרה לו לבית המדרש הלכו. אמר לה צפיתי בבית המדרש, ולא ראיתים. נתנה לו הכוס של הבדלה והבדיל, וחזר ואמר לה היכן שני בני. אמרה לו פעמים שהלכו למקום פלוני ועכשיו הם באים. הקריבה לפניו לאכול, לאחר שאכל אמרה לו רבי שאלה יש לי לשאול, אמר לה אמרי שאלתך. אמרה לו רבי קודם היום בא אחד ונתן לי פקדון ועכשיו בא ליטול, אחזיר לו או לאו. אמר לה בתי מי שיש לו פקדון אינו צריך להחזיר לרבו. אמרה לו חוץ מדעתך לא הייתי מחזרת אותו. מה עשתה, תפשה אותו בידו והעלהו לחדר והקריבה אותו למטה, נטלה הסדין מעליהם וראה שניהם מתים מונחים על המטה. התחיל בוכה וכו'. באותה שעה אמרה ליה, רבי לא כך אמרת לי שאנו צריכין להחזיר פקדון לרבו, כך ה' נתן וה' לקח יהי שם ה' מבורך. אמר רבי חנינא בדבר זה נחמתו ונתישבה דעתו לכך נאמר אשת חיל מי ימצא ע"כ. [והיינו כי בחכמתה סעדה אותו מתחלה בסעודה לחזק כחותיו. והציעה לו מחשבה לתנחומין עוד קודם שנתגלה לו המאורע שאירע לו].

והנה אם כן כל ירא ה' לא יתפעל על החזרת הפקדון, אך אדרבה יתן שבח והודאה על שזכה לפקדון הלז כל זה הזמן עד עתה, דכל זמן שהפקדון אצלו אינו מרגיש בטובתה, ואין הטוב ניכר אלא בהעדרו, והיה ראוי לתת תודה. והיינו דקאמר איוב, ה' נתן וה' לקח יהי שם ה' מבורך, על הנתנה הראשונה, שעכשיו הכיר רב טוב שהיה לו. אך לזה צריך התחזקות הטבע, לכשיתעורר על רב הטוב ורוצה להודות על העבר, קרוב שיתפעל להתרעם על הלקיחה ממנו, על כן קמשמע לן בכל זאת לא חטא איוב בשפתיו ולא נתן תפלה לאלקים, אף על פי שברך והודה ה' אשר נתן, היה לו מעצור שלא ליתן תפלה על הלקיחה. אך אהרן כששמע ממשה רבינו בקרובי אקדש, והם היו גדולים ממני וממך, היה לו להודות להשי"ת שזיכהו בבנים כאלו, ומכל מקום וידום אהרן ולא הודה לה', כי חשש פן יתעורר על הלקיחה ולא

הגליון הזה נתנדב על ידי

לע"נ הר"ר חיים דוד ב"ר צבי ע"ה נפטר מ"ו כסלו תש"ע לפ"ק - ת.נ.צ.ב.ה. נתנדב ע"י בנו מוה"ר ר' משה עהרענפעלד הי"ו	לע"נ הר"ר יצחק שלום ב"ר משה ע"ה נפטר י"ז כסלו תשס"ב לפ"ק - ת.נ.צ.ב.ה. נתנדב ע"י בנו מוה"ר ר' אשר אנשיל בינעט הי"ו	הרה"ג ר' פישל לעווי שליט"א מנהל בישיבתנו הק' - ישיבה קמנה לרגל השמחה השרויה במעונו בנישואי בתו למול טוב	מוה"ר ר' אברהם שמואל סאמעט הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בנישואי בתו למול טוב
מוה"ר ר' יוסף זיכערמאן הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בנישואי בתו למול טוב	מוה"ר ר' דניאל בלומענפעלד הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בנו למול טוב	מוה"ר ר' יעקב קליין הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בתו למול טוב	מוה"ר ר' אהרן וועבער הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בתו למול טוב